

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 6

Η ΟΘΩΜΑΝΙΚΗ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΙΣ ΤΟΥ ΒΑΛΚΑΝΟΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΟΥ ΚΑΙ ΜΕΣΑΝΑΤΟΛΙΚΟΥ ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ

Ἡ Ὀθωμανικὴ Αὐτοκρατορία κατὰ τὸ μέγιστο τῆς ἐκτάσεώς της (1682) ἔχει ὀλοκληρώσει τὸν γεωπολιτικὸν χώρον τῆς Ἀνατολικῆς Μεσογείου μετὰ τὴν συνηρτημένην ἐνδοχώραν: Βαλκάνια, ὅλα τὰ παράλια τοῦ Εὐξείνου Πόντου, Καύκασος, Ἀραράτ, Ὀρη τοῦ Ζάγρου, Περσικὸς Κόλπος, Ἐρημος Νουβικὴ καὶ Λιβυκὴ. Ἐπιπλέον: 1) περιλαμβάνει τὴν Β. Ἀφρικὴν μέχρι τὸν Ἀτλαντὰ καὶ τὰ Στενά. 2) τὴν Δ. καὶ ΝΔ. Παρακασπίαν μετὰ τὴν ἀρχαίαν Μηδίαν. Κατὰ τὸ (1) συμμετέχει εἰς τὴν Μεσογειακὴν ὀλοκλήρωσιν, ὅπως ἡ Ρωμαϊκὴ Αὐτοκρατορία· κατὰ τὸ (2) ἀναπτύσσεται ὀλίγον σύμφωνα μετὰ τὴν ἀρχὴν τῆς Περσικῆς Αὐτοκρατορίας, ποὺ συνέδεε τοὺς χώρους Πρόσω καὶ Μέσης Ἀνατολῆς, μετὰ τὸν τῆς (Νοτίου) Κεντρικῆς Ἀσίας. (ἔχει ἐγκαταλειφθῇ ἡ περιοχὴ τῆς Κεντρικῆς Ἀσίας καὶ Βορείου Ἰράν, εἰς τὴν ὁποία εἶχε τὶς ἀπαρχὰς τῆς ἡ ὀργανωμένη Τουρκικὴ παρουσία). Εἰς τὰ Βαλκάνια καὶ τὴν Παραευξείνιον ζώνην ἐπιτυγχάνει αὐτὸ ποὺ ἡ Περσία ἀπέτυχεν νὰ πραγματοποιῇ. Τὰ Βόρεια

ὄρια τοῦ Βαλκανικοῦ χώρου ἐκτείνονται μέχρι τοὺς ποταμοὺς Δνεῖστερο καὶ Μπούγκ (νοτιοδυτικὰ τῆς Νοτίας Ρωσικῆς Στέππας), τὰ Καρπάθια ὄρη, τὰ Σλοβακικὰ ὄρη, τὸν Δρυμὸ Μπάκονυ, τὴν διαχωριστικὴ γραμμὴ μεταξὺ Σλαβονίας καὶ Κροατίας στὰ ἀνατολικώτατα κράσπεδα τῶν Ἰουλίων Ἀλπεων, καὶ τὶς ΒΔ ἀπαρχὲς τῶν Δειναρικῶν Ἀλπεων ὑπὲρ τὴν Ἀδριατικὴν. Περιλαμβάνονται ἐντὸς τῶν γεωπολιτικῶν Βαλκανίων οἱ πεδιάδες τῆς Βεσσαραβίας παρὰ τὸν Εὐξεῖνο Πόντο, τῆς Ρουμανίας καὶ τῆς Οὐγγαρίας.

Ἡ Τουρκικὴ εἴσοδος καὶ ἐνεργὸς παρουσία ἐντὸς τῆς πολιτισμένης οἰκουμένης ἔδρασε ἐξ ἀρχῆς θετικὰ καὶ ὀργανωτικὰ, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὶς Μογγολικὰς πυρετώδεις ἐξάρσεις (Τσέγκις-Χάν κατὰ τὶς ἀρχὰς τοῦ 13ου αἰ., καὶ Τιμούρ κατὰ τὴν ἑναρξί τοῦ 15ου). Τὰ ὄρια πολιτισμοῦ πρὸς βορρᾶ τῆς Μέσης Ἀνατολῆς καὶ ΝοτιοΚεντρικῆς Ἀσίας ἐσχημάτιζαν ἐν εἴδει ἡμισελήνου οἱ ὄροσειρὲς τοῦ Καυκάσου, τοῦ Elborz (νοτίως καὶ νοτιοανατολικά τῆς Κασπίας) καὶ τοῦ Hindu Kush (στὸ Ἀφγανιστάν). Τὸ ὄρεινὸ αὐτὸ τεῖχος ποὺ ἐμπόδιζε τὴν κάθοδο τῶν νομάδων τῆς στέππας, ἄφηνε διάβασιν πρὸς τὸ κεντρικὸ ὑψίπεδο τοῦ Ἰράν ἀπὸ τὴν περιοχὴ τοῦ Ὠξοῦ ποταμοῦ, στὴν Ὑπερωξανία καὶ τὸ Khorasan. Ἡ Τουρκικὴ διείσδυσις δι' αὐτῆς τῆς διόδου κατέληξε (μετὰ ἓνα πρῶτον χαλαρὸ μὸρφωμα, τὴν αὐτοκρατορίαν Göktürk, (c. 552-774 μ.Χ.) κατὰ μῆκος τῶν ὁρίων τοῦ πολιτισμένου χώρου ἀπὸ τὸν Εὐξεῖνο Πόντον μέχρι σχεδὸν τὸν Εἰρηνικὸν Ὠκεανὸν ποὺ συνέπιπταν μὲ τὶς κύριες ὁδοὺς καραβανίων) σὲ διαδοχικὰς ὀργανώσεις ὁλοκληρώσεως ἐντὸς τοῦ πεδίου πολιτισμοῦ. Ἡ αὐτοκρατορία τῶν Σελτζούκων ὑπὸ τῶν Melikschah περὶ τὸ 1090 μ.Χ. ἐκάλυπτε (ὡς κοσμικὴ ἐξουσία παρὰ τὸν Χαλίφην τῶν πιστῶν καὶ τὸ θρησκευτικὸν Χαλιφάτο) τὴν ἑκτασιν τῆς Περσικῆς αὐτοκρατορίας καὶ τῆς κυριαρχίας τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, πλὴν Αἰγύπτου καὶ Βαλκανικῆς. Ἡ γεωπολιτικὴ λογικὴ τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας εἶναι ἡ αὕτη.

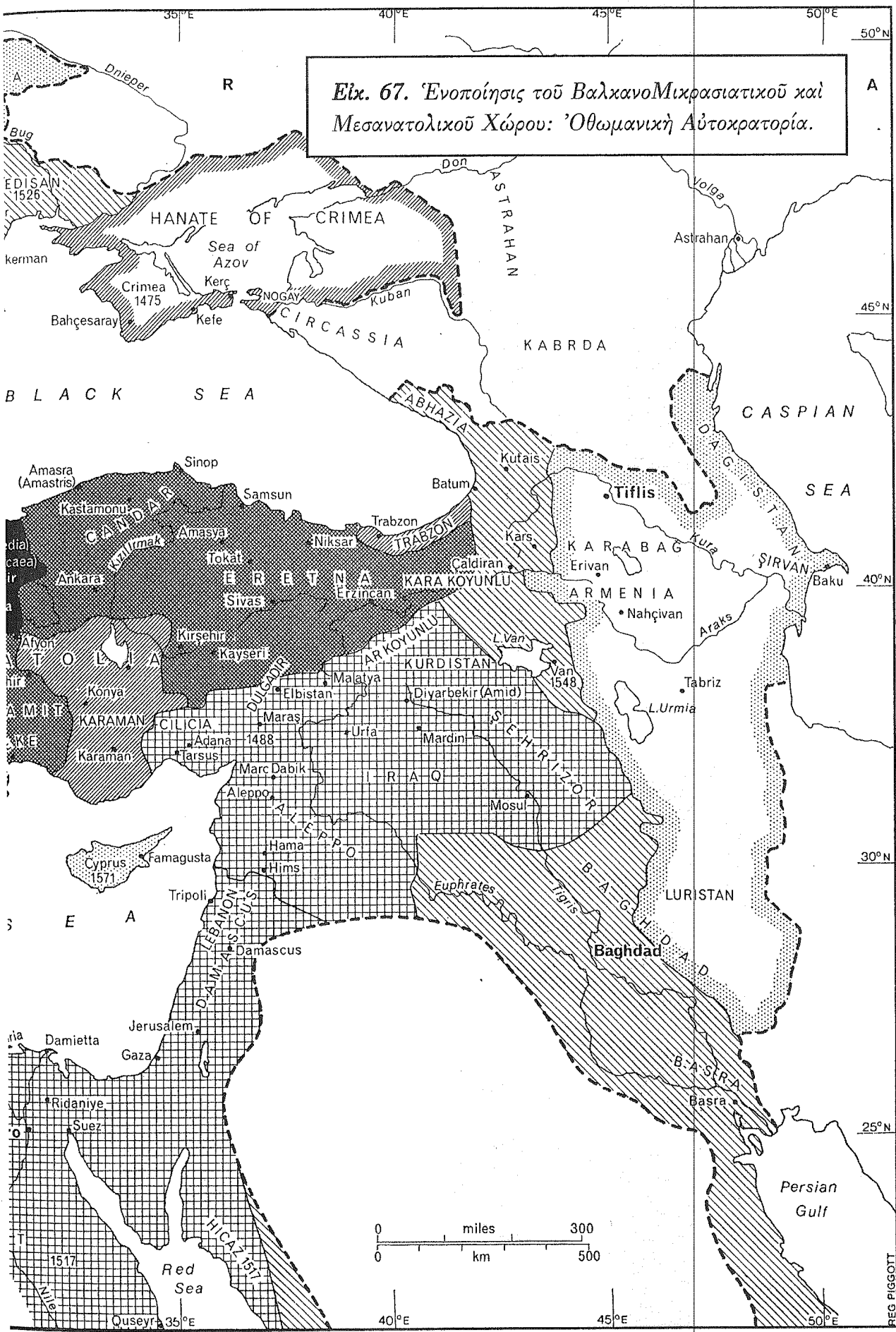
Παράρτημα XI

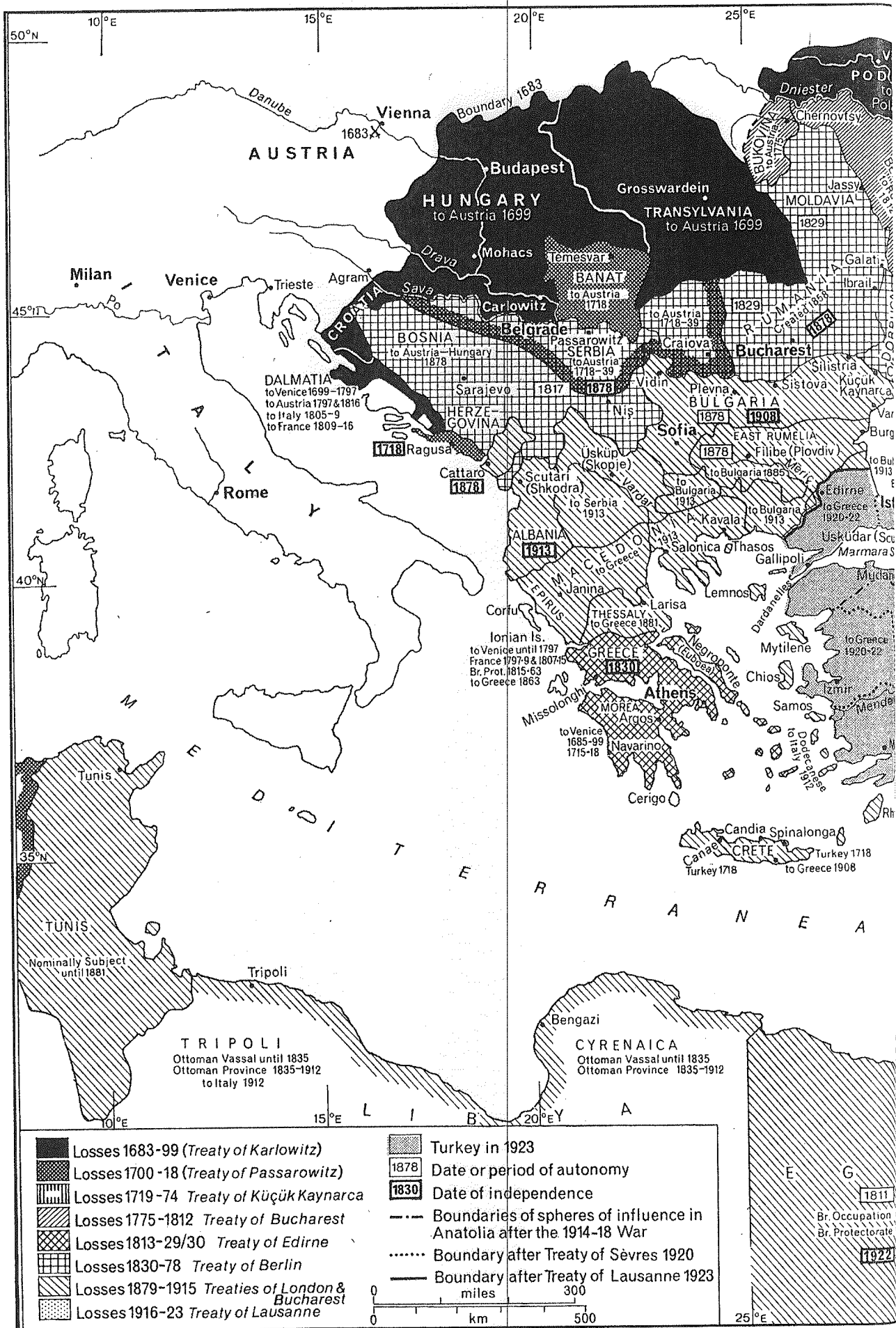
Ἡ Ὄθωμανικὴ Αὐτοκρατορία Γεωπολιτικὴ Διάδοχος τῆς Βυζαντινῆς [Εἰκ. 67-76]

Ἡ διαδοχικὴ ἐνοποίησης (1280-1683) ὅλων τῶν περιοχῶν τοῦ μείζονος ΒαλκανοΜικρασιατικοῦ καὶ Μεσανατολικοῦ γεωπολιτικοῦ χώρου ὑπὸ τὴν ὀργανωτικὴ ἀρχὴ τῆς Ὄθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας ἀπεικονίζεται σχηματικὰ στὴν Εἰκ. 67. Ἡ ἀντίστοιχος διαδικασία ἀποσυνθέσεως τῆς Αὐτοκρατορίας ἀλλὰ καὶ οἰκοδομήσεως τοῦ Τουρκικοῦ Κράτους (1683-1923) ἐμφάνεται στὸ διάγραμμα Εἰκ. 68. Στὸ Βαλκανικὸ Πεδίον ἡ ὁλοκλήρωσις ἐπανελάμβανε ἐπιτυχῶς τὴν ἀποτυχοῦσα Περσικὴ προσπάθεια προσθέτωντας περιοχὰς καὶ διεισδύοντας δυναμικὰ στὰ ὅρια καὶ ἐπέκεινα τοῦ χώρου (π.χ. στὴν Οὐγγαρία) πρὸς ἀποκατάστασι εὐσταθοῦς ἀρχιτεκτονικῆς ἀσφαλείας, ὅπως ἀκριβῶς ἔκανε ἡ Ρωμαϊκὴ Αὐτοκρατορία προκειμένου περὶ τῶν Γερμανικῶν ἐθνῶν τῆς Κεντρικῆς καὶ ΚεντροΔυτικῆς Εὐρώπης. Ἡ Βιέννη ἦταν τὸ ὄριο δύο φορές τῆς Ὄθωμανικῆς Κρούσεως πρὸς τὴν Κεντρικὴ Εὐρώπην (Εἰκ. 69).

Ἡ ἀπὸ τοῦ 11ου αἰῶνος σοβοῦσα κρίσις τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας καὶ ἡ συνεπακόλουθος ἐξασθένησις τῆς Βυζαντινῆς Δυνάμεως, ἐδημιούργησαν κενὸ ἰσχύος στὸν ΒαλκανοΜικρασιατικὸν ἄντρον. Τὸ κενὸ ἐπεδίωξαν νὰ πληρώσουν ἐκ τῶν ἑνδον μὲν τοῦ πεδίου Σλαβικὲς δυνάμεις ὀργανώσεως (Σέρβοι καὶ Βούλγαροι), ἐκ τῶν ἔξω δὲ ἐκ μὲν τῆς Δύσεως Λατίνοι καὶ Φράγκοι ἐκ δὲ τῆς Ἀνατολῆς Τούρκοι (Σελτζούκοι καὶ Ὄθωμανοί). Ὁ ἐνδοΒαλκανικὸς ἀνταγωνισμὸς παρίσταται στὶς Εἰκ. 70, 71a καὶ b. Ἐναν αἰῶνα μετὰ τὴν τελικὴ ἰσορροπία ἀκμῆς τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας (c. 1025 μ.Χ.), τὰ Ἰταλικά ἐδάφη (προκεχωρημένα φυλάκια πρὸς τὴν Δύσιν) ἔχουν ὀριστικὰ ἀπωλεσθῆ, στὰ ΒορειοΔυτικὰ Βαλκάνια ἡ Δυτικὴ παρουσία ἔχει ἐγκαθιδρυθῆ σηματοδοτώντας τὴν ἀντίστροφη διαδικασία Δυτικῆς διεισδύσεως στὸν ΒαλκανοΜικρασιατικὸν γεωπολιτικὸν ἄντρον, ἐνῶ τὸ ΝοτιοΑνατολικὸν ἥμισυ περίπου τῆς Μ. Ἀσίας εὐρίσκεται ὑπὸ Σελτζουρικὴν πολιτικὴν ὀργανωτικὴν δυναμικὴν (Εἰκ. 72). Οἱ Σταυροφορίαι ἐκφράζουν τὴν Δυτικὴν διείσδυσιν στὸ κενὸ ἰσχύος ποὺ δημιουργεῖται στὸ ΒαλκανοΜικρασιατικὸν καὶ Μεσανατολικὸν γεωπολιτικὸν ἄντρον. Ἡ Λατινικὴ

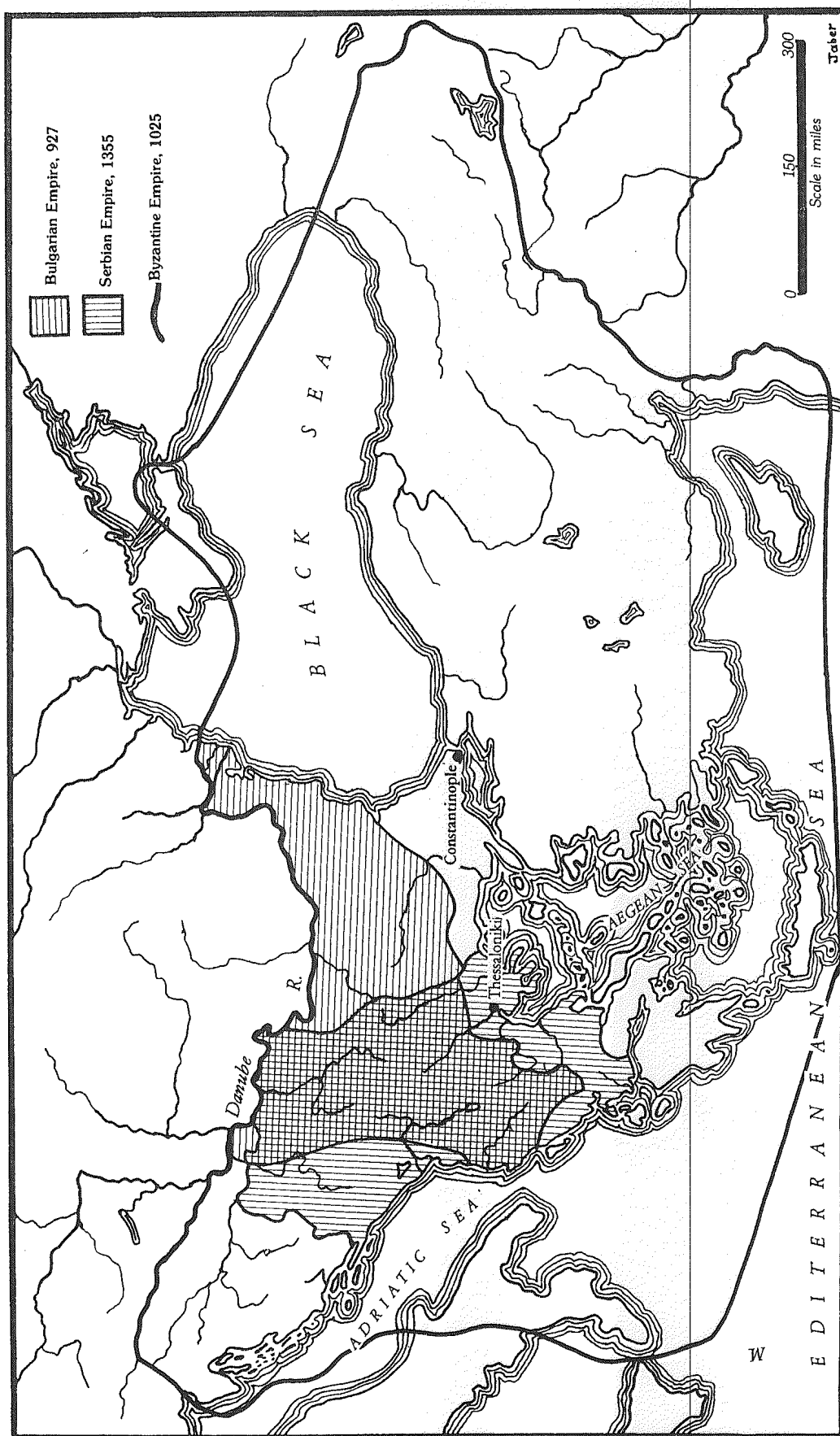
κατάκτησις τῆς Κωνσταντινουπόλεως (1204 μ.Χ.) κατατεμαχίζει τὸν ΒαλκανοΜικρασιατικὸν χώρον (Εἰκ. 73). Ὁ γεωπολιτικὸς πολυμερισμὸς τοῦ πεδίου συνεχίζεται καὶ μετὰ τὴν ἀνάκτησιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς Αὐτοκρατορίας ὑπὸ Βυζαντινῆς ὀργανωτικῆς ἀρχῆς (Εἰκ. 74). Ἡ Ὁθωμανικὴ Αὐτοκρατορία ἀποκαθιστᾷ τελικὰ τὴν ἐνότητα τοῦ χώρου ἐπὶ μείζονος πεδίου περιλαμβάνοντος τὸ ΒαλκανοΜικρασιατικὸν καὶ Μεσανατολικό. Ἀποτελεῖ διάδοχον τῆς Βυζαντινῆς ὡς ὀργανωτικὴ ἀρχὴ τοῦ συνόλου χώρου. Ἡ διαδοχὴ αὕτῃ ἐκφράζεται ἀναλυτικὰ ἀπὸ τὸν Κριτόβουλο, ἱστορικὸ τῶν χρόνων τῆς Ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως. (Ἡ Ἀλωσις ὡς ὑποκατάστασις τοῦ οἴκου τῶν Παλαιολόγων ἀπὸ τὸν οἶκον τῶν Ὀσμανιδῶν διατηρουμένης τῆς ἐνοποιουῦς Αὐτοκρατορικῆς ἀρχῆς). Τὴν διαδοχὴν ἐπίσης ἀναδεικνύει καὶ ὁ Μωάμεθ ὁ Πορθητὴς μὲ τὴν συστηματικὴν πολιτικὴν ἐνδυναμώσεως τῆς Αὐτοκρατορίας καθὼς καὶ μὲ συμβολικὰς διακηρύξεις (Εἰκ. 75). Εἰδικὰ ὡς πρὸς τὸν Ἑλληνισμόν καὶ τὴν Ὁρθοδοξίαν ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ἀναδεικνύεται ὄχι μόνον κάτοχος τοῦ ὑπάτου ἐκκλησιαστικῷ ἀξιώματος μὲ ἀστικὰς δικαιοδοσίας στὶς ὑποθέσεις μεταξὺ τῶν Ὁρθοδόξων, ἀλλὰ καὶ ἀνώτερος κρατικὸς λειτουργὸς ὡς *mültezim*, ὑπεύθυνος φορολογήσεως γιὰ τοὺς χριστιανοὺς ὑπηκόους τῆς Αὐτοκρατορίας ὑπὲρ τοῦ Δημοσίου. (Ἦδη αὐτὸ μαρτυρεῖται ἀπὸ τὸ πρωϊμότερον γνωστὸ δημοσιευμένον Πατριαρχικὸν Βεράτιον 29 Ἀπριλίου-8 Μαΐου 1483 ἀναγνώσεως καὶ κρατικῆς ἐπικυρώσεως τοῦ Συμεὼν ὡς Πατριάρχου ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου Βαγιαζίτ Β΄). Τὸ σύστημα τῶν *millet* ἐλειτουργεῖ πλήρως στηρίζοντας τὴν σημαντικὴν αὐτονομίαν τῶν θρησκευτικῶν κοινοτήτων. Ὁ Ὁρκὸς Πίστεως τῆς Ἐκκλησίας, τοῦ Πατριάρχου καὶ τῶν Ἀρχιερέων πρὸς τὸν Βυζαντινὸν Αὐτοκράτορα (ὅπως ἐτυποποιήθη μὲ τὴν Συνοδικὴν Διάταξιν τῆς 24 Μαρτίου 1171 ὑπὲρ τοῦ Μανουὴλ Κομνηνοῦ) ἐπαναλαμβάνεται στὸ Μέγα Νόμιμον καὶ τὸν Τόμον τοῦ 1663 ὑπὲρ τοῦ ἐκάστοτε Ὁθωμανοῦ Αὐτοκράτορος. Οἱ στενὲς σχέσεις μεταξὺ Βυζαντινοῦ Αὐτοκράτορος καὶ Ὁθωμανοῦ Σουλτάνου ἔσχυν ἀκόμη καὶ τὶς παραμονὰς τῆς Πτώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως (Εἰκ. 76): ὁ ἀγὼν ἦταν διαμφισβήτησις ἀρχηγίας τῆς ὀργανωτικῆς ἀρχῆς ἐκ μέρους τῆς ἀνερχόμενης ἰσχύος ἐναντι τῆς παρακμάζουσας δυνάμεως — ὄχι ἀνταγωνισμὸς μεταξὺ διαλυτικῶν καὶ συνθετικῶν ροπῶν.

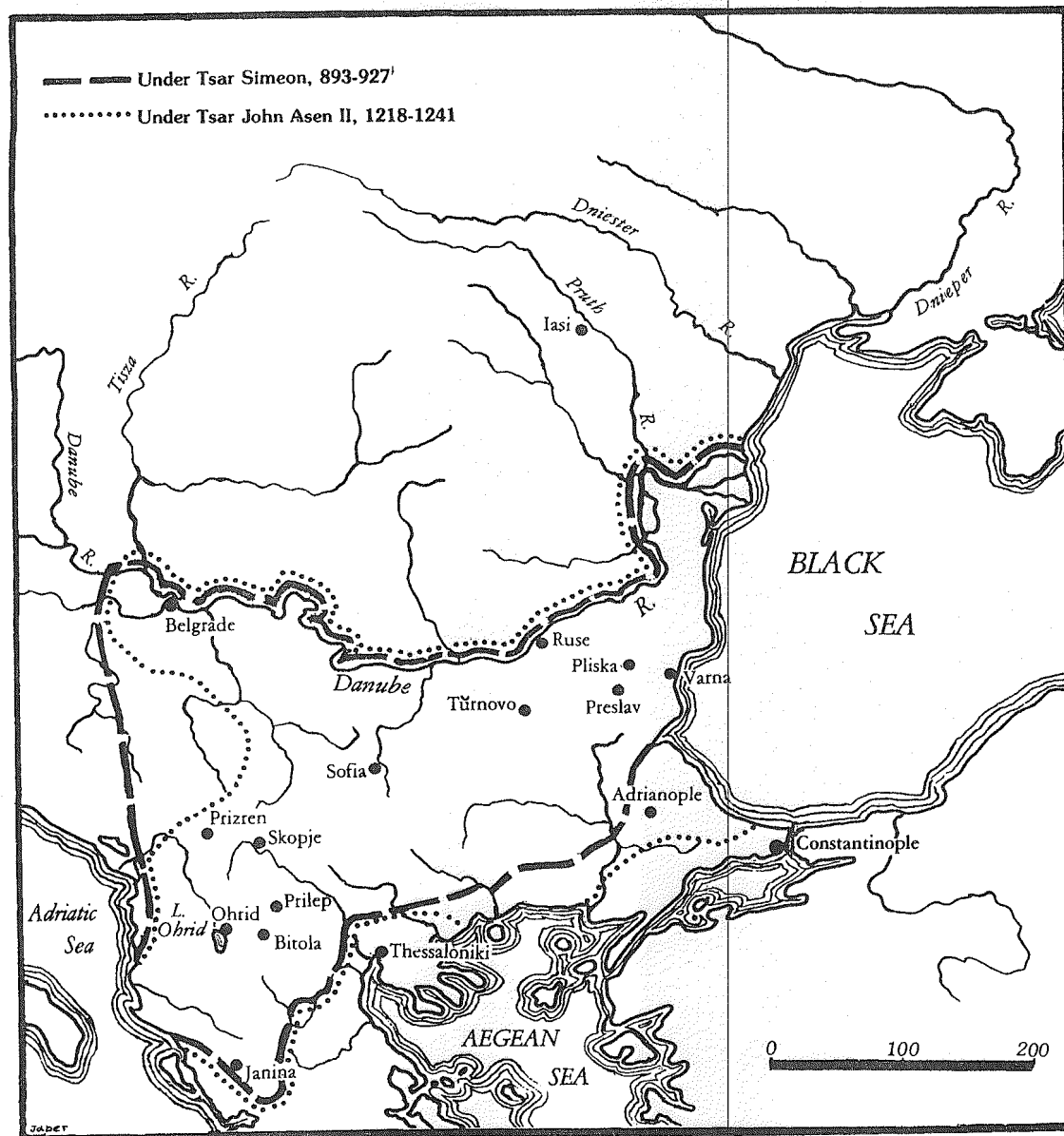

Εκ. 68. 'Αποσύνθεσις τοῦ ΒαλκανοΜικρασιατικοῦ καὶ Μεσανατολικοῦ Χώρου.

Εἰκ. 70. ἘνδοΒαλκανικὲς Ἀρχαῖς Ὁργανώσεις τοῦ γεωπολιτικοῦ χώρου. Ἡ συνεχὴς γραμμὴ παρακολουθεῖ τὰ σύνορα τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας κατὰ τὴν τελικὴ ἰσορροπία (τὸ 1025 μ.Χ.) πρὸ τῆς πολιτικοστρατιωτικῆς παρακμῆς. Ἡ παράλληλος διαγράμμισις καλύπτει περιοχὰς τῆς Βουλγαρικῆς Αὐτοκρατορίας τὸ 927 μ.Χ., ἐνῶ ἡ κάθετος περιλαμβάνει τὰ ἐδάφη τῆς Σερβικῆς Αὐτοκρατορίας τὸ 1355 μ.Χ.

Ο Ἀγὼν κυριαρχίας καὶ ἐπιρροῶν στὴν Βαλκανικὴ κατὰ περιόδους παρακμῆς τῆς Βυζαντινῆς ὀργανωτικῆς ἀρχῆς ὁλοκληρώσεως.

Εἰκ. 71a. Ἡ Βουλγαρικὴ προβολή.

Διακεκομμένη: τὰ σύνορα τῆς Βουλγαρικῆς ὀργανώσεως ἐπὶ Τσάρου Συμεών (893-927 μ.Χ.)

Στικτή: τὰ σύνορα τῆς Βουλγαρικῆς ὀργανώσεως ἐπὶ Τσάρου Ἰωάννου Ἀσάν Β' (1218-1241 μ.Χ.)

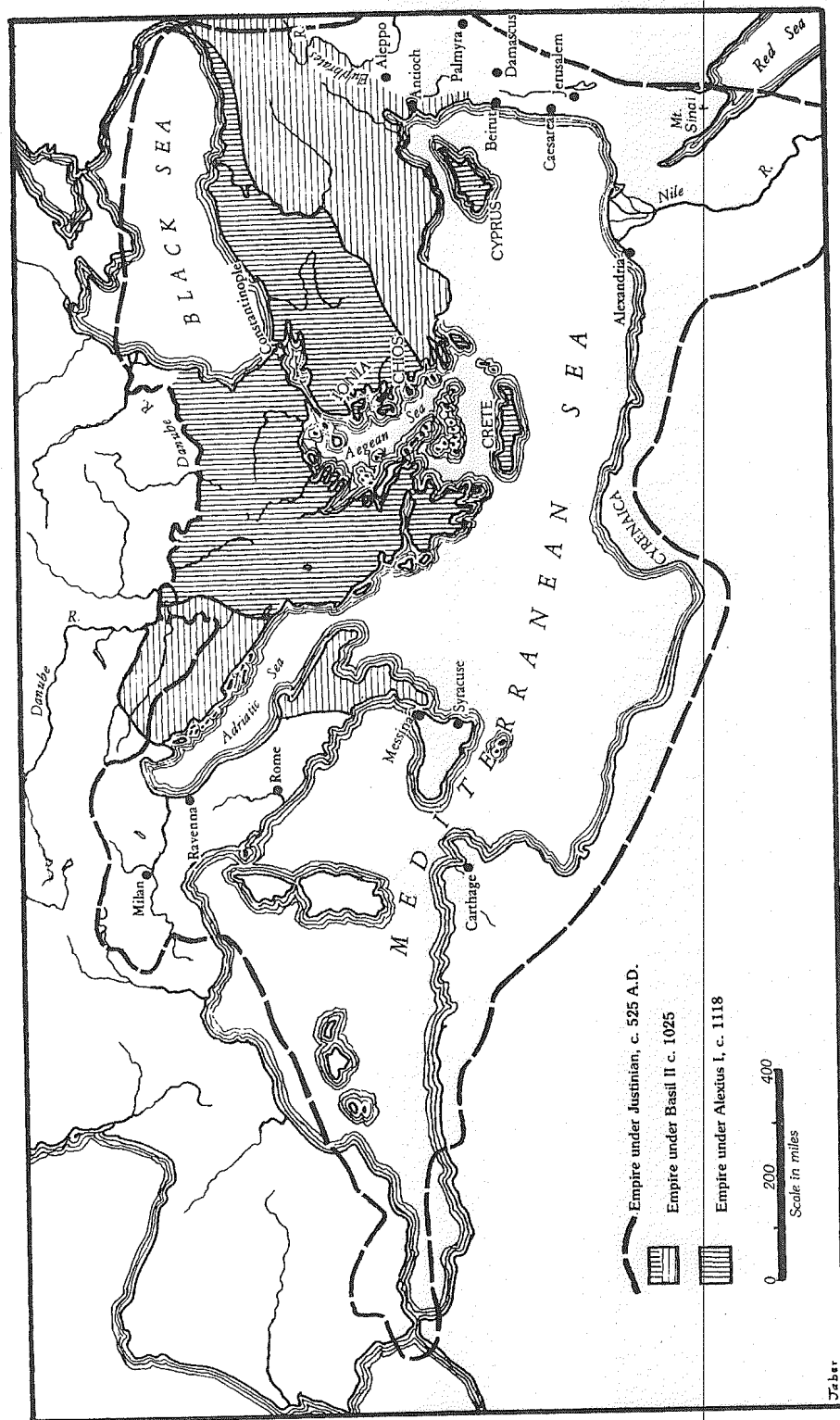

Ὁ Ἀγὼν κυριαρχίας καὶ ἐπιρροῶν στὴν Βαλκανικὴ κατὰ τὴν περίοδο παρακμῆς τῆς Βυζαντινῆς ὀργανωτικῆς ἀρχῆς ὁλοκληρώσεως.

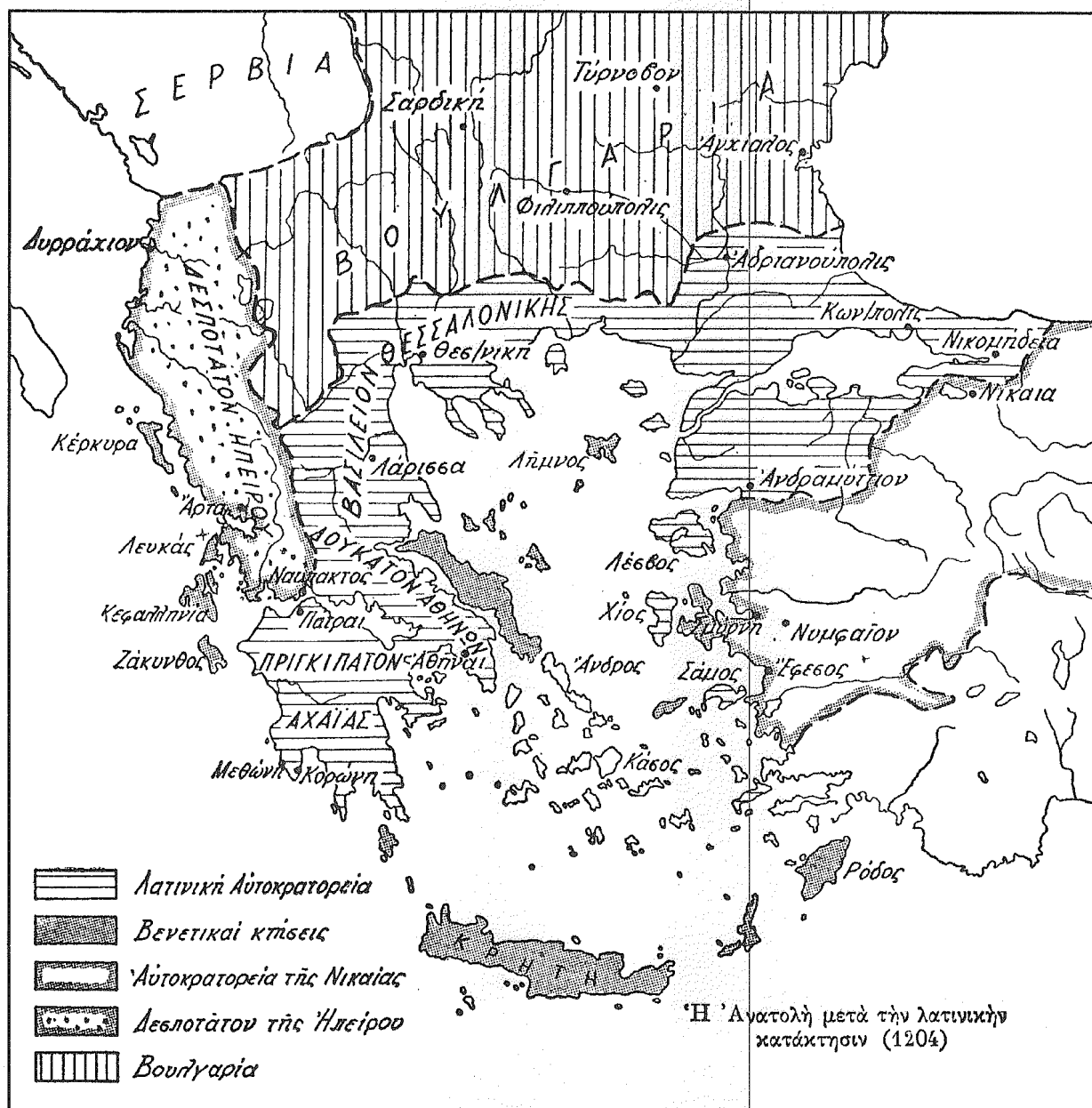
Εἰκ. 71b. Ἡ Σερβικὴ προβολή.

Ἡ διαγράμμισις καλύπτει τὰ ἐδάφη τῆς Σερβικῆς κυριαρχίας τὸ 1196 κατὰ τὴν παραίτησι τοῦ Στεφάνου Nemanja.

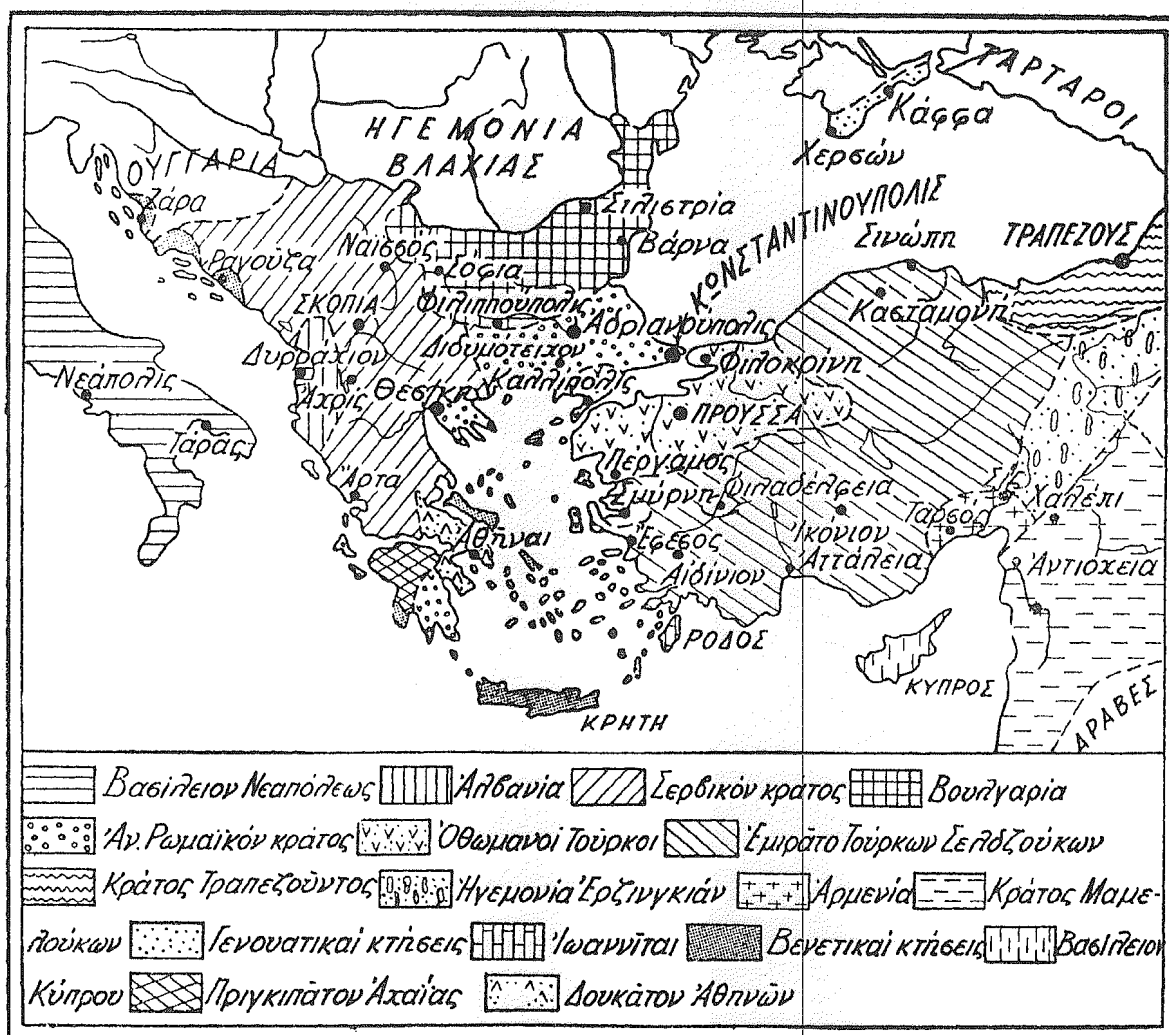
Ἡ συνεχὴς γραμμὴ ὀριοθετεῖ τὴν Σερβικὴ κυριαρχία τὸ 1355 κατὰ τὸν θάνατο τοῦ Στεφάνου Ντουσάν.

Εἰκ. 72. Ἡ ἔκτασις τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας κατὰ τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ τέλος τῆς περιόδου τῆς ὡς Μεγάλης Δυναμείας. Ἡ διακεκομμένη γραμμὴ παρακολουθεῖ τὰ ὅρια ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ c. 525 μ.Χ. Ἡ κάθετος διαγράμμισις καλύπτει τὰ ἐδάφη τῆς Αὐτοκρατορίας ἐπὶ Ἀλεξίου τοῦ Α' c. 1118 μ.Χ. Ἡ ὀριζόντιος διαγράμμισις περιλαμβάνει περιοχὰς ἀπολεσθεῖσας μεταξὺ Βασιλείου Β' (1025 μ.Χ.) καὶ Ἀλεξίου Α' (1118 μ.Χ.).

Εἰκ. 73. Ὁ κατατεμαχισμὸς τοῦ ΒαλκανοΜικρασιατικοῦ γεωπολιτικοῦ χώρου μετὰ τὴν Λατινικὴν κατάκτησιν τῆς Ἀνατολικῆς Αυτοκρατορίας κατὰ τὴν Δ' Σταυροφορίαν. Κάτω δεξιὰ στὴν Μ. Ἀσίαν λειτουργεῖ ἐν τῷ μεταξύ ἡ Σελτζουκικὴ ὀργανωτικὴ δυναμικὴ.

Εικ. 74. Ο πολυμερισμός του ΒαλκανοΜικρασιατικού γεωπολιτικού πεδίου κατά την κρίσιμο φάσι της διαδικασίας Όθωμανικής ολοκληρώσεώς του (έγκατάστασις Τούρκων εις Εύρώπη).

Εικ. 75. Μετάλιο του Μωάμεθ Β' όπου τονίζεται ή διαδοχή της Βυζαντινής από την Όθωμανική Αυτοκρατορία και ή Ένωσις στο πρόσωπό του της Αυτοκρατορικής Έξουσίας ως οργανωτικής ένοποιού αρχής Ασίας και Ελλάδος. Η έπιγραφή στην όφι έχει ως εξής: SVLTANI • MOHAMETH • OCTHOMANI • VGULI • BIZANTII • INPERATORIS • 1481. ΣΟΥΛΤΑΝΟΥ ΜΩΧΑΜΕΤ ΟΘΩΜΑΝΟΥ ΥΙΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ 1481, (Υιού Όθωμανού, Αυτοκράτορος του Βυζαντίου). Στην αντίστροφη όφι ή έπιγραφή λέγει: MOHAMETH • ASIE • ET GREΤΙΕ • INPERATORIS • YMAGO • EQUESTRIΣ • IN EXERCITUS (ΜΩΧΑΜΕΤ ΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΕΛΛΑΔΟΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ ΕΙΚΩΝ ΕΦΙΠΠΙΟΥ ΕΝ ΣΤΡΑΤΕΥΜΑΤΙ).

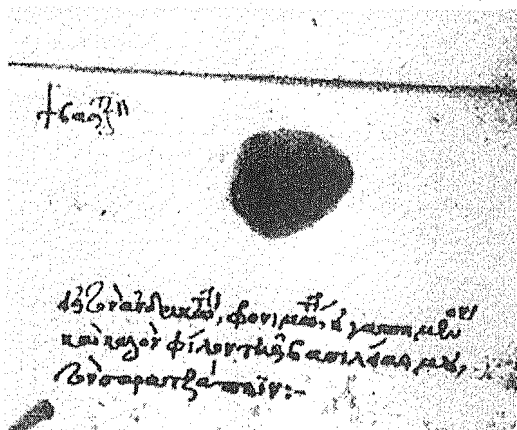

+ ἀνδρικῶ, φρονιμῶ, ἡγαπημένῳ καὶ καλῇ φίλῃ τῇ βασιλείᾳ μου, σαρατζάπει· καιρὸς ἔναι οὐκ ἔστι ποτος, ἀφ' οὗ οὐδὲν ἔμαθον διὰ τ' ἀσθενείας μου, ἢ ἐνδοξότατον μέγαν ἀμνηστῶν, τὸ πῶς· εἰς αὐτὴν ὑγίαν μετ' οὗ· διὰ τοῦτο ἀπεστείλαμεν κῦρ Μανονῆλ τ(ὸν) Σταχίτζ(ην), νὰ ἔλθῃ νὰ μάθῃ, ἢ ὁμοί(ως) νὰ χαιρετήσῃ καὶ ἐσᾶς· ἀνεθήκαμεν τὸν δὲ καὶ τινὰς δουλεί(ας), ὅποι(ας) θέλει δείξῃν πρὸς ἐσᾶς, ἢ καθὼς θέλετε μάθῃν παρ' αὐτοῦ πλατύτερον, καὶ ἀξιοῦμεν σας, νὰ ἔχουσι διόρθωσιν.

[Handwritten signature in Greek script]

a

c

b

بها دو دارو صلیو و صولکوه و بنیم بالنا مله کت بو کسته
صروجه بک خیل وقت اولدی که فی زمانم اولو بالنا بیدر الله
عنا نیام سا علی خیل آیدرک اولو سبیدن مانو اینر اینا بی
سزه کند روک کام معلوم ایدر نه بیخیا و فی سزه سلام له
مذکور له و فی بیخیه فقیهه لمرانی کلور سزه تفصیلاً و ایسه کرد
دیگر ایدر که انلاه یه قوباز ابریلوک اوغنی کوشن
یازدک حساب اوزر سکانه کوه ایفن باز لالی

d

Text des Briefes folgen.

Rückseite:

+ Βασιλικ(όν)

εἰς τὸν ἀνδρικώτ(α)τ(ον), φρονιμώτ(α)τ(ον), ἡγαπημένον | ² καὶ καλὸν φί-
λον τῆς βασιλείας μου | ³ τὸν Σαρατζάπειν.

Vorderseite:

+ Ἀνδρικώτ(α)τ(ε), φρονιμώτ(α)τ(ε), ἡγαπημένε καὶ καλὲ φίλε τῆς βασι-
λεί(ας) μου Σαρατζάπει, καιρὸς ἔναι ὁκά | ² ποσος, ἀφότου οὐδὲν ἐμάθομεν
διὰ τ(ὸν) ἀδελφόν μου, τ(ὸν) ἐνδοξότατον μέγ(αν) ἀμνηστῶν, τὸ πῶς | ³ ἔναι
εἰς τὴν ὑγίαν του μετ' οὗ θ(εό)ν. διὰ τοῦτο ἀπεστείλαμεν κῦρ Μανονῆλ
τ(ὸν) Σταχίτζ(ην), νὰ ἔλθῃ νὰ μάθῃ, | ⁴ ὁμοί(ως) νὰ χαιρετήσῃ καὶ ἐσᾶς.
ἀνεθήκαμεν τὸν δὲ καὶ τινὰς δουλεί(ας), ὅποι(ας) θέλει δείξῃν πρὸς
ἐσᾶς, | ⁵ καθὼς θέλετε μάθῃν παρ' αὐτοῦ πλατύτερον, καὶ ἀξιοῦμεν σας,
νὰ ἔχουσι διόρθωσιν.

| ⁶ Μηνὶ ἀπριλλ(ίῳ) ἰνδ(ικτιῶν)(ος) ι' +

⁶ Beachte das Fehlen des Spiritus über ἀπριλλ(ίῳ).

←
Εικ. 76. Ἐπιστολή τοῦ Αὐτοκράτορος Ἰωάννου Η΄ Παλαιολόγου πρὸς τὸν Βεζύρη καὶ ἔμπιστο τοῦ Σουλτάνου Μουράτ Β΄, τὸν Σαρουντζάμπεη. Χρονολογεῖται τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1447 καὶ εὑρίσκεται στὸ Μουσεῖο τοῦ Τὸπ Καπὶ Σεράϊ, στὴν Κωνσταντινούπολι.

Ὁ Σαρουντζάμπεης ἦταν Ἑλληνικῆς καταγωγῆς, ἀνελθὼν στὰ ἀνώτατα Ὀθωμανικὰ ἀξιώματα, γενόμενος Sandschaq-bey καὶ Bejler-bey πρὶν καταλάβῃ καὶ τὴν θέσι τοῦ Βεζύρη. Ὁ Αὐτοκράτωρ ἐνδιαφέρεται νὰ μάθῃ νέα τοῦ «ἀδελφοῦ του μεγάλου Ἀμηνῶ», τοῦ Σουλτάνου, ὁ ὁποῖος εἶχε ἐκστρατεύσει στὴν Νότιο Ἑλλάδα. Ἀνησυχεῖ γιὰ τὰ αἰσθήματα τοῦ «ἀδελφοῦ» του πρὸς αὐτόν, διότι ὁ Μουράτ εἶχε θεωρήσει διφορούμενη τὴν στάσι τοῦ Αὐτοκράτορος κατὰ τὸν Οὐγγρικὸ πόλεμο τῶν Ὀθωμανῶν (μάχη τῆς Βάρνας, 1444).

- a. Τὸ κείμενο τῆς ἐπιστολῆς.
- b. Τὸ ὅπισθεν μέρος μὲ τὴν ἀναγραφὴ τοῦ παραλήπτου τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ γράμματος.
- c. Τουρκικὴ μετάφρασις.
- d. Τὰ b καὶ a μεταγεγραμμένα.

Παράρτημα XII

Πολιτιστική Έπιρροή τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐντὸς τοῦ Ἰσλάμ καὶ τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας [Εἰκκ. 77-86]

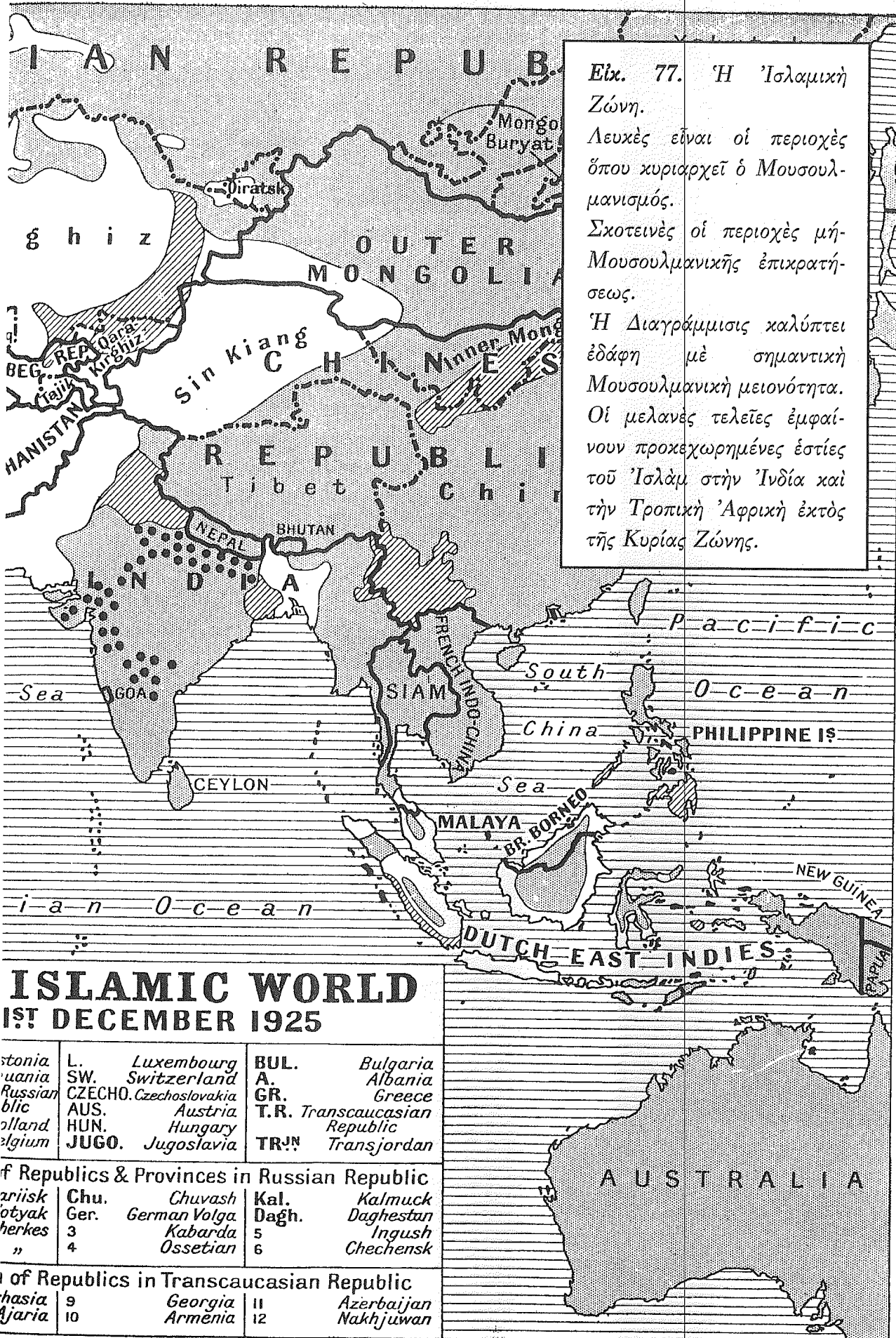
Ἡ Ἀραβικὴ ἔκρηξις τοῦ 7ου αἰῶνος, συζυγῆς τῆς προγενέστερης Γερμανικῆς Καθόδου, παρέσχε καὶ ἐμπέδωσε τὸ πολιτικοῖστορικὸ βάθρο στὸ Ἰσλάμ, ἐπὶ μιᾶς κολοσσιαίας περιοχῆς ἐκτεινομένης ἀπὸ τὸν Ἀτλαντικὸ Ὠκεανὸ μέχρι τὴν Ἰνδία καὶ τὴν Κίνα. Ἐφθασε μάλιστα νὰ ἀπειλήσῃ τὴν Γερμανοποίησιν τῆς Λατινικῆς καὶ Δυτικῆς Εὐρώπης ποὺ εἶχε τροchioδρομηθῇ μετὰ τὴν κρίσιν καὶ τελικὴ κατάρρευσιν τῆς Οἰκουμενικῆς Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας τὸν 5ο αἰῶνα. Στὴν μὲν Δύσιν ἡ Ἀραβικὴ ἐξάπλωσις ἀνεχαιτίσθη μόλις μετὰ τὴν Φραγκικὴ νίκη τοῦ Charles Mastel κατὰ τὴν μάχην τῆς Tours στὴν ΒορειοΔυτικὴ Γαλλία τὸ 732 μ.Χ. Στὴν Ἀνατολή, ἡ Βυζαντινὴ Αὐτοκρατορία ἐκράτησε μίαν ἰσορροπία μέχρι τῆς ἀντικαταστάσεώς της ἀπὸ τὸ Τουρκικὸ Ἰσλάμ. Ἡ Ὀθωμανικὴ Αὐτοκρατορία συνέχισε τὴν προέλασιν καὶ πίεσιν στὴν Κεντρικὴ πλέον Εὐρώπην μετὰ δυναμικὴν τάσιν Ἑλληνοὐθωμανικῆς ὁργανώσεως τοῦ προσεχοῦς Εὐρωπαϊκοῦ χώρου. Δύο φορές ἠπειλήθη αὕτη ἡ Βιέννη: κατὰ τὴν πολιορκίαν 27 Σεπτεμβρίου-15 Ὀκτωβρίου 1529, ἀπὸ τὸν Σουλεῖμάν τὸν Μεγαλοπρεπῆ, ὁπότε Τουρκικὲς ἐμπροσθοφυλακὲς διείσδυσαν μετὰ ἐπιδρομὰς στὴν Νότιον Γερμανίαν φθάνοντας μέχρι τὴν Ratisbon στὴν Βαυαρίαν καὶ τὸ Brno στὴν Βοημία· καὶ κατὰ τὴν πολιορκίαν τοῦ Ἰουνίου-Σεπτεμβρίου 1683 ὑπὸ τὸν Βεζύρη Kara Mustafa Πασᾶ (ἐπὶ Mehmet IV).

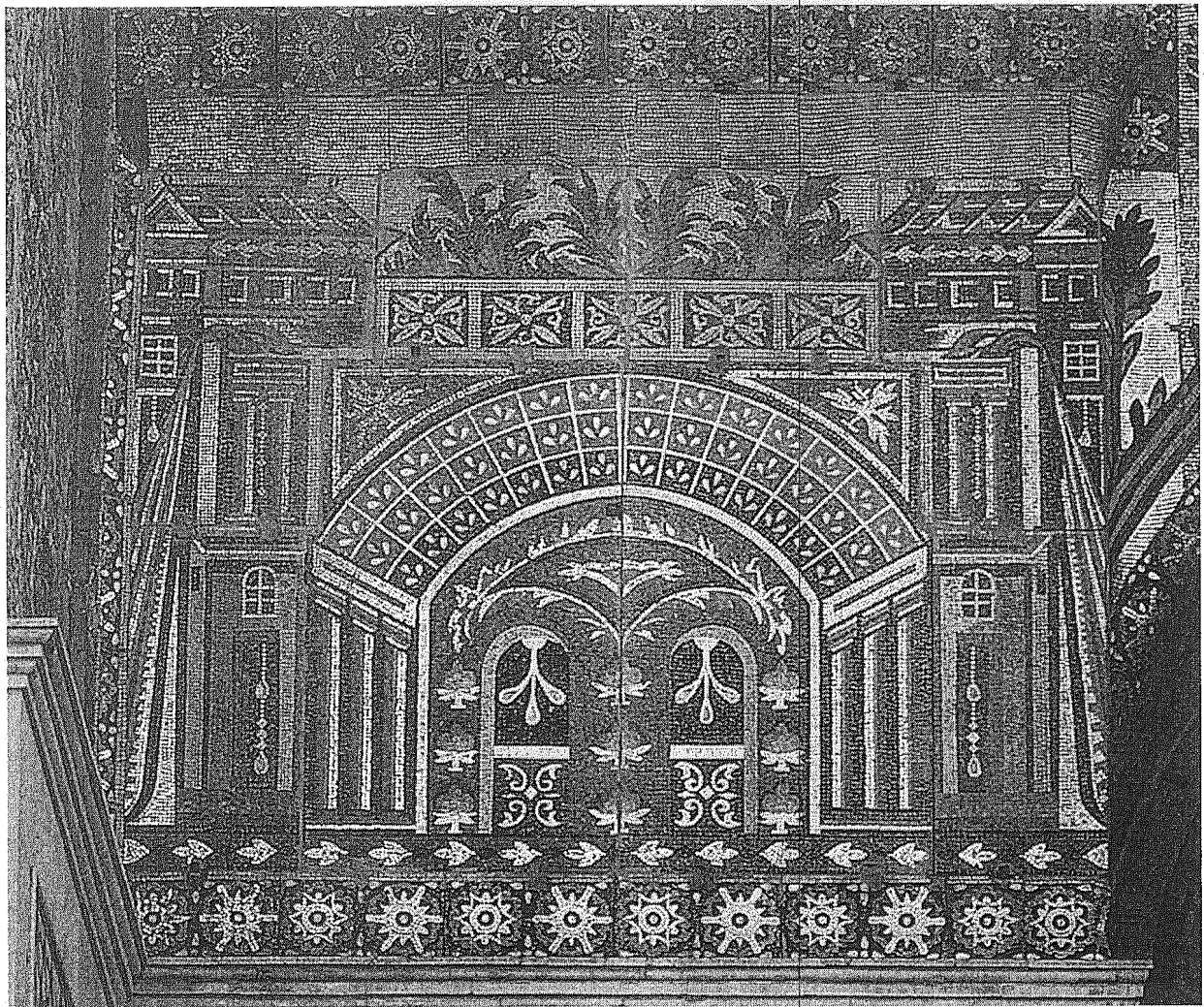
Τὸ Ἰσλάμ ἐπέδειξε ἀξιοσημεῖωτο ἱστορικὴν εὐστάθειαν. Μόνες σημαντικὲς ἀπώλειες κατὰ τὴν ὑπερχιλιετῇ διαδρομῇ του μέχρι σήμερα εἶναι ἡ Ἰσπανία (τὸ 1492 κατελήφθη τὸ τελευταῖον Μουσουλμανικὸ ὑπόλοιπον στὴν Γρανάδα) καὶ ἡ Βαλκανικὴ (τελικὴ ἀπώλεια τὸ 1912-3), ὅπου ὅμως παρέμειναν Μουσουλμανικοὶ πληθυσμοὶ κατὰ τόπους. Τὸ Ἰσλάμ ἐξακολουθεῖ νὰ καταλαμβάνῃ τεράστια συνεχῇ περιοχὴ ἀπὸ τὸν Ἀτλαντικὸ ἕως τὴν Δυτικὴν Κίναν μετὰ προεκτάσεις

στην ΝοτιοΑνατολική Ἀσία μέχρι τὴν Νότιο Κινεζικὴ Θάλασσα καὶ τὸν Εἰρηνικὸ Ὠκεανό (Εἰκ. 77).

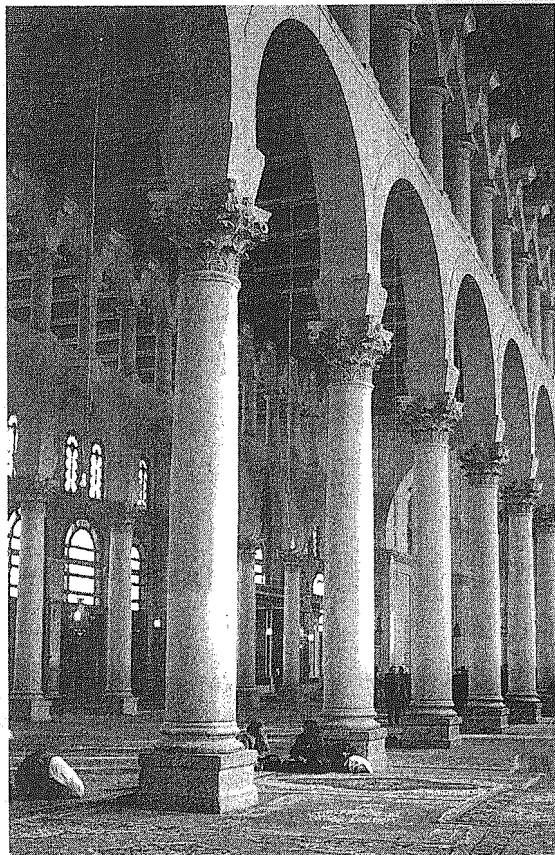
Ἡ ἀνάπτυξις τοῦ Ἰσλαμικοῦ Πολιτισμοῦ, ἰδίως στὰ κέντρα τῆς Συρίας καὶ τῆς Μεσοποταμίας, ἐβασίσθη στὶς μορφές καὶ τὴν δυναμικὴ τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τοῦ Βυζαντίου. Ἀθρόες μεταφράσεις τῶν Ἑλληνικῶν κειμένων κάθε εἴδους σὲ ὅλους τοὺς τομεῖς τοῦ ἐπιστητοῦ, κατ' ἐξοχὴν δὲ τῶν φιλοσοφικῶν ἔργων, καθώρισαν τὶς θεμελιώδεις παραμέτρους τῆς Ἰσλαμικῆς σκέψεως, ὑπὲρ πάντα στὴν θεολογικὴ ἐπεξεργασία καὶ διαμόρφωσι τῆς πίστεως. Βυζαντινοὶ καλλιτέχνες καὶ τεχνίτες ἐδημιούργησαν τὰ αἰσθητὰ μνημεῖα τοῦ ὑψηλοῦ πολιτισμοῦ στὸ Ἰσλάμ. Γιὰ τὰ ἀριστουργηματικὰ μωσαϊκὰ (Εἰκ. 78) καὶ τὴν λοιπὴ ἀρχιτεκτονικὴ, κατασκευαστικὴ καὶ διακοσμητικὴ δραστηριότητα, τοῦ Μεγάλου Τζαμιοῦ τῆς Δυναστείας τῶν Umayyad στὴν Δαμασκό, ὁ Χαλίφης al-Walid (705-715 μ.Χ.) προσέφυγε στὴν Βυζαντινὴ Τέχνη. Ὅπως μαρτυρεῖ ὁ Ibn Battuta «Ὁ Ἐμίρης τῶν πιστῶν, al-Walid ... ἐζήτησε ἀπὸ τὸν Κυριάρχην τῆς Κωνσταντινουπόλεως νὰ τοῦ στείλῃ τεχνίτες. Παρέλαβε δώδεκα χιλιάδες». (Ἐπαναλαμβάνεται ἡ ἱστορία ὡς πρὸς τὴν Ἑλληνικὴ συμβολὴ στὴν πολιτιστικὴ διαμόρφωσι τῶν Ἀνατολικῶν ἀρχῶν Αὐτοκρατορικῆς ὀργανώσεως, Περσικῆς καὶ Ἰσλαμικῆς, στὸν αὐτὸ γεωπολιτικὸ χῶρο). Τὸ Μεγάλον Τζαμί τῆς Δαμασκοῦ (Εἰκ. 79) ἀντικατέστησε τὴν Μεγάλην Βασιλικὴν τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ (καθιερωθεῖσα ἐπὶ Θεοδοσίου, 379-395), ἡ ὁποία μὲ τὴν σειρὰ τῆς διεδέχθη τὸν ἐπιχώριον Ναὸ καὶ τὸ Τέμενος τοῦ Διός.

Ἡ Βυζαντινὴ Ἀρχιτεκτονικὴ ἐγεννήθη ἀπὸ τὸν Ἑλληνισμό τῆς Μέσης Ἀνατολῆς κατὰ τοὺς Ἑλληνιστικοὺς καὶ Ρωμαϊκοὺς χρόνους. Ἡ ἐναρμόνιος ὀργανικὴ σύζευξις εὐθείας καὶ καμπύλης ἀποτελεῖ τὴν δημιουργικὴν δυναμικὴν τῆς. Τὸ Ἰσλάμ παρέλαβε χωρὶς ἀναστολὰς ἀπλῶς τὸ οἶκετό τοῦ γεωπολιτιστικοῦ χώρου στὴν ἀρχιτεκτονικὴ διακόσμησι τῆς Μεγάλης Πολιτιστικῆς προβολῆς του. (Εἰκ. 80, 81a, 81b, 81c, 81d, 81e, 81f). Μετὰ τὴν ἄνοδο τῶν Σελτζούκων (τὸ 1055 καταλαμβάνουν τὴν Βαγδάτην, τὸ 1087 τὴν Δαμασκό, τὸ 1079 τὴν Ἱερουσαλήμ, τὸ 1071 νικοῦν τοὺς Βυζαντινοὺς στὴν

Είχ. 78. Θριαμβική άψίδα σέ ψηφιδωτό τοῦ Μεγάλου Τζαμιού τῆς Δαμασκού. Περί τὸ 707 μ.Χ. Εἶναι ἐμφανὴς ὁ ἙλληνοΑνατολικοΒυζαντινὸς χαρακτήρ του.

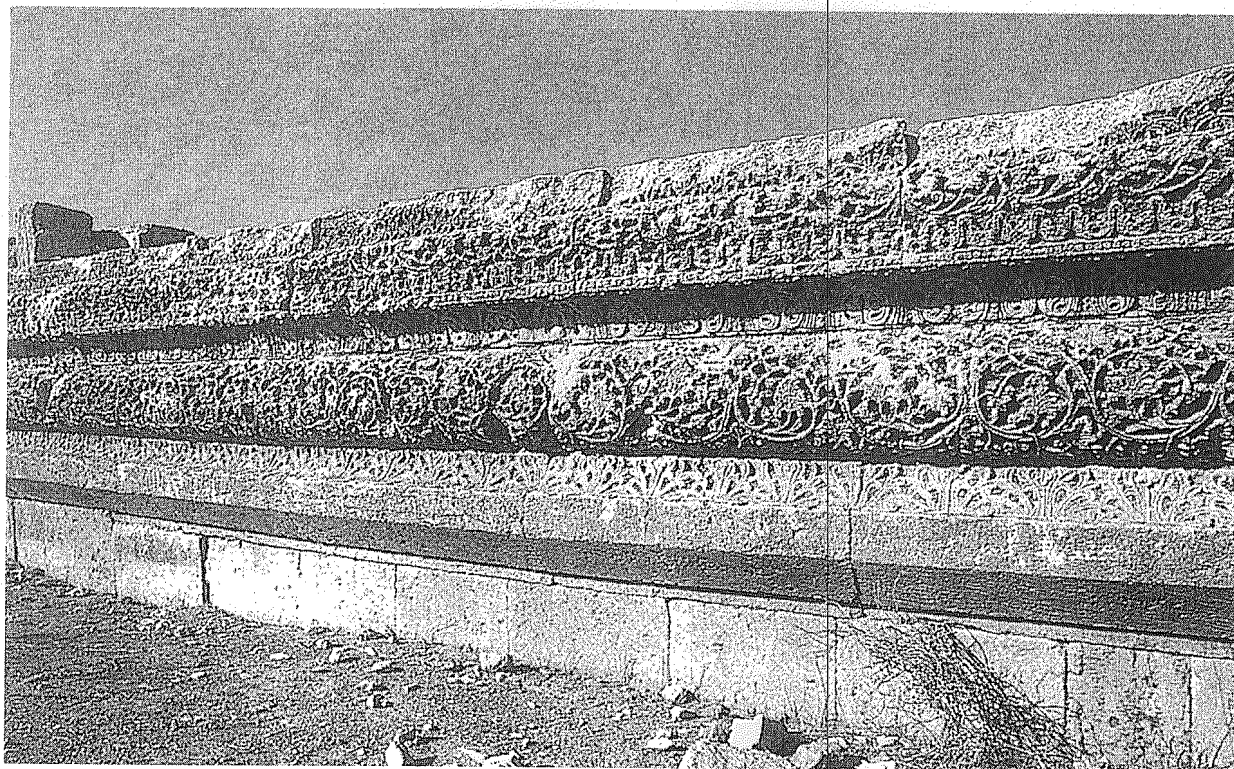
Είχ. 79. Ἐσωτερικὸ τοῦ Μεγάλου Τζαμιού τῆς Δαμασκού.

Εἰκ. 80. Ἐσωτερικὸ αἰθούσης Ἀνακτόρου στὴν Anjar (Νοτιοδυτικὰ τῆς Δαμασκοῦ), μικρὴ περιανακτορικὴ πόλις ἰδρυθεῖσα ἀπὸ τὸν Χαλίφη al-Walid τὸ 714-5 μ.Χ. κατὰ τὸ Ρωμαϊκὸ πολεοδομικὸ σύστημα στρατοπέδων (δύο βασικοὶ λεωφόροι, *cardo* καὶ *decumanus*, τεμνόμενοι στὸ κέντρον τοῦ χώρου καὶ Ἰπποδάμειος πλήρωσις τοῦ λοιποῦ χώρου).

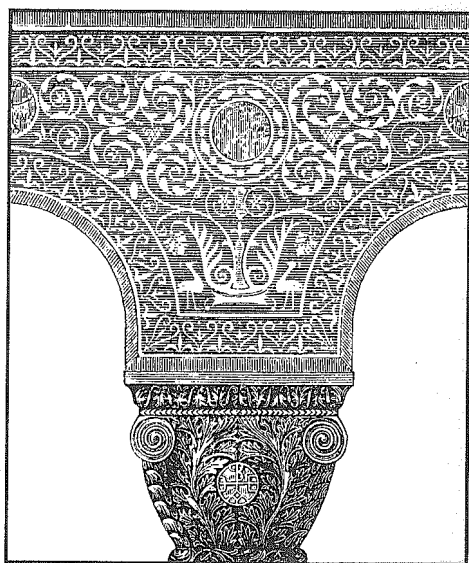

κοσμοϊστορικὴ μάχη τοῦ Μαντζικέρτ) καὶ ὑπὸ τὴν δυναστεία τῶν Ayyubid στὴν Συρία ἐμφανίζεται αὐστηρὸς κλασσικὸς ρυθμὸς (Εἰκ. 82).

Ἡ Ὄθωμανικὴ Αὐτοκρατορία, ὡς διάδοχος τῆς Βυζαντινῆς, συνέχισε τὶς Διοικητικὰς δομὰς καὶ μηχανισμοὺς, τὴν πολιτιστικὴ ταυτότητα καὶ τὴν βασικὴ Ἐξωτερικὴ Πολιτικὴ τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας. Διοίξεις, Πολιτισμὸς καὶ Πολιτικὴ Ἐξωτερικῆς Ἀσφαλείας καθορίζονται μακροπρόθεσμα ἀπὸ τὶς ἀντικειμενικὰς γεωπολιτικὰς καὶ γεωπολιτιστικὰς συνιστώσας ἑνὸς χώρου, καὶ ὄχι ἀπὸ αὐθαίρετους

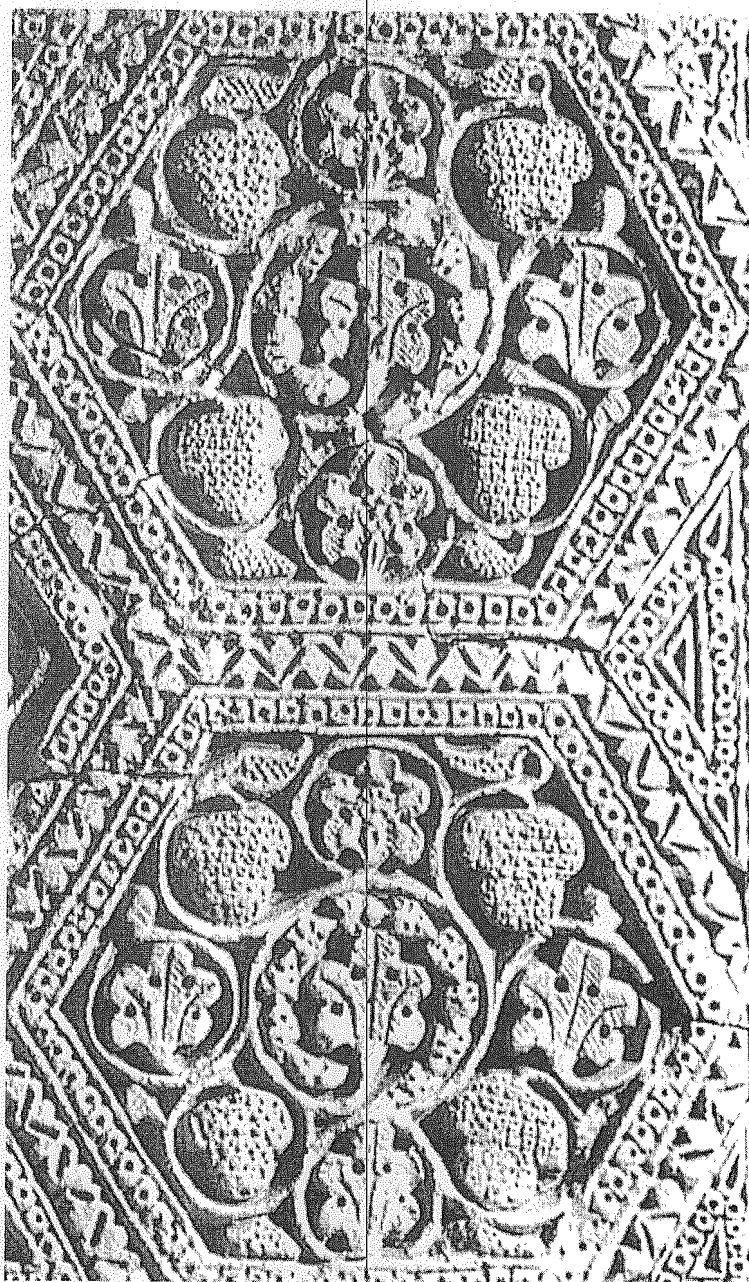
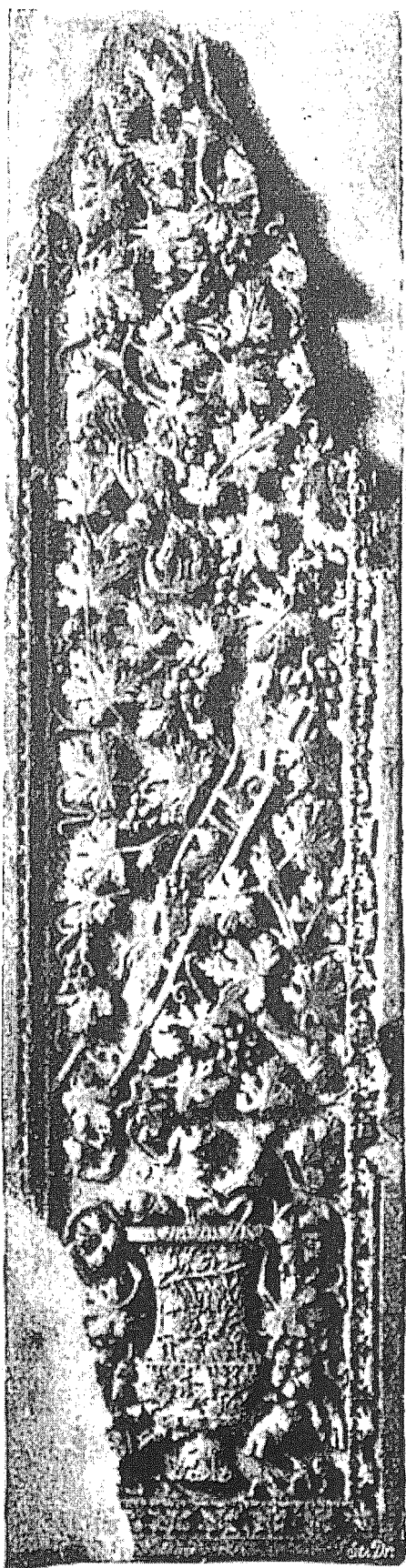
Εἰκ. 81a. Ἀνάγλυφος διακόσμησις σὲ λίθο μετὰ βάσι σχηματοποιημένη κληματίδα, στὸ Μεγάλον Ἀνάκτορον τῶν Umayyad στὴν Mshata, πλησίον τοῦ Ἀμμάν, κτισμένο ἐπὶ τῇ βάσει Ρωμαϊκῆς Ἀρχιτεκτονικῆς.

Εἰκ. 81c. Ψηφιδωτὴ διακόσμησις στὰ ἐπίκρανα ὑπὲρ τοὺς ἀνώτερους κίονες τῆς Ἀγίας Σοφίας στὴν Κωνσταντινούπολι. Στυλιζαρισμένη κληματίς. Αὐστηρότερο ὕφος κλασσικοῦ Βυζαντινισμοῦ.

συνδυασμοὺς καὶ τεχνητὲς ὑποκειμενικὲς κατευθύνσεις.

Ἡ πολιτιστικὴ συνέχεια τῆς Αὐτοκρατορικῆς «κοινῆς» (γλώσσας, τρόπου σκέψεως καὶ βιώσεως) καταφαίνεται ὁρατὰ στὴν μνημειακὴ Ἀρχιτεκτονικὴ. Τὸ ἀρχέτυπο τῆς Ἀγίας Σοφίας (Εἰκκ. 90a, b, c) κυριαρχεῖ διαχρονικά (Εἰκκ. 83, 84, 85) καὶ εἶναι σὲ πλήρη λειτουργικότητα στὴν σύγχρονη θρησκευτικο-αισθητικὴ Τουρκικὴ πραγματικότητα (Εἰκ. 85a). Παρατηροῦνται ἐπίσης σημαντικὲς δυναμικὲς συζεύξεως καὶ ἀνακράσεως ἈρχαιοΑνατολικῆς ἀρχιτεκτονικῆς ἀντιλήψεως καὶ Νεοκλασικισμοῦ (Εἰκ. 86).

Εἰκ. 81d. Παραλλαγή τοῦ θέματος τῆς κληματίδος σὲ διακόσμησι stucco ἀπὸ Ἀνάκτορο 9ου αἰῶνος στὴν Samarra, κέντρο τῆς Δυναστείας τῶν Ἀββασιδῶν, βορείως τῆς Βαγδάτης.

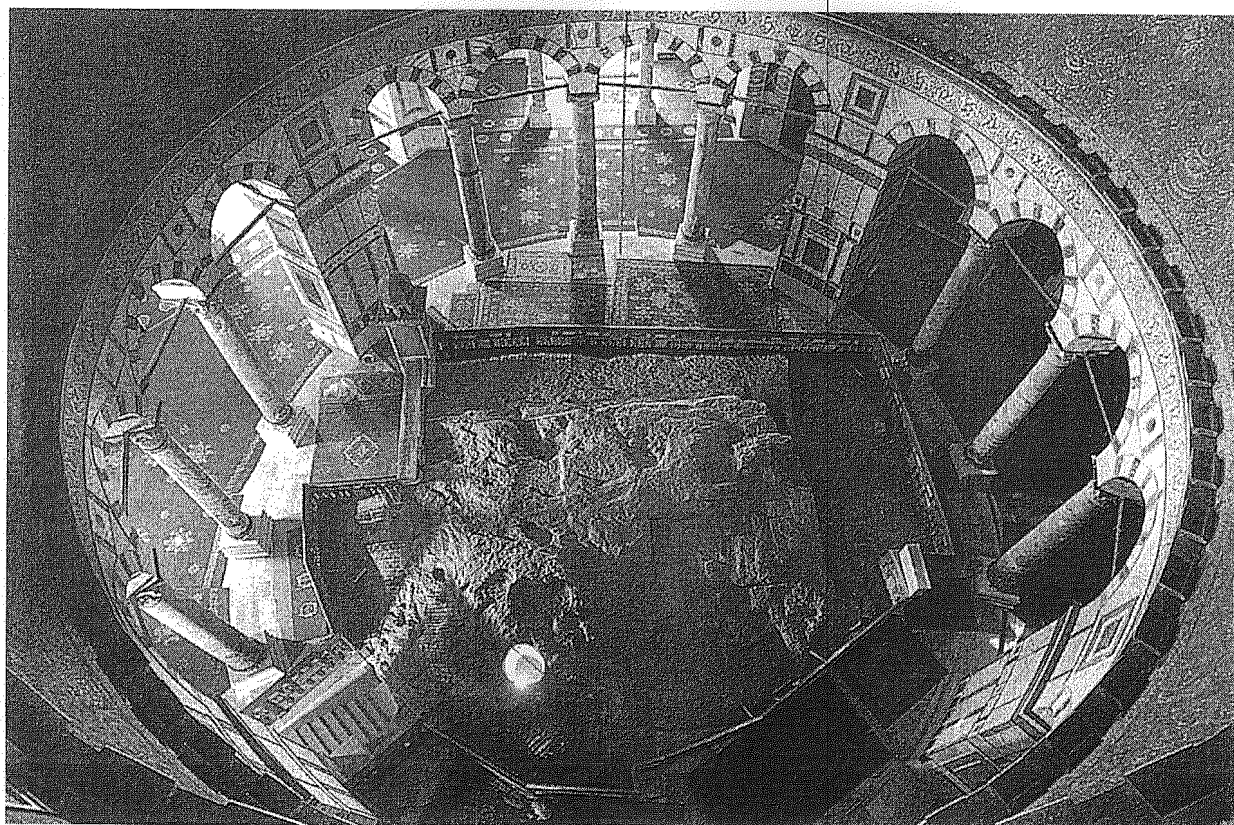
Εἰκ. 81b. Ἀνάγλυφος μαρμάρινη διακόσμησις τετραγωνικοῦ κίονος ὙστεροΡωμαϊκῆς Παλαιοχριστιανικῆς ἐποχῆς, στὴν Ρώμη (Lateran). Ὁ Οἶνος ἀποτελεῖ χυμὸ σωτηρίας καὶ ἡ ἄμπελος εἶναι φυτὸ ζωῆς καὶ κλίμαξ ἀνόδου. Τὸ διακοσμητικὸ εἶναι τὸ αὐτὸ μὲ τὸ προηγούμενο (81a), χωρὶς τὴν τυποποίησιν εἰς κυκλοτερῆ μορφή.

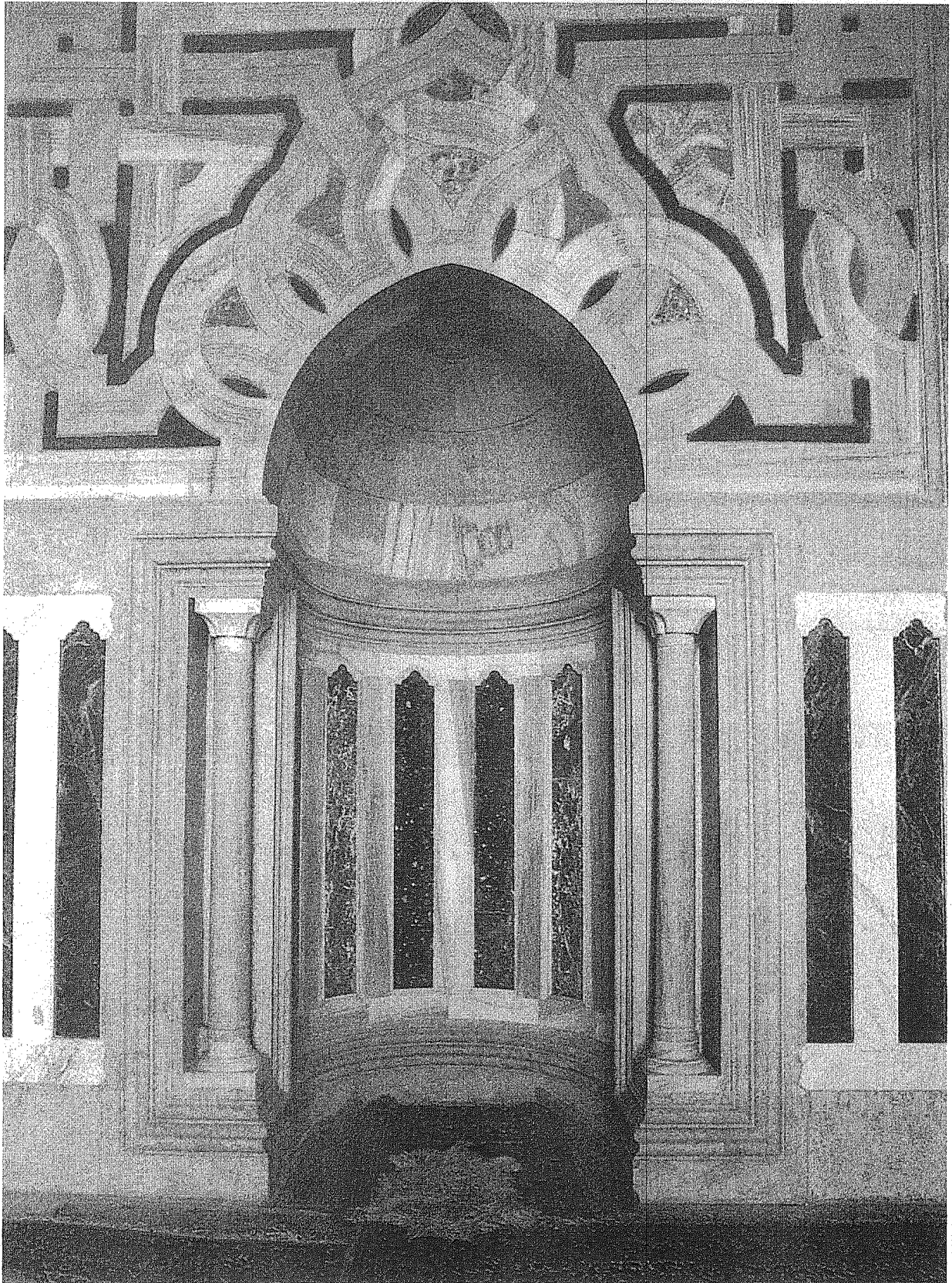

Εἰκ. 81ε. S. Constanza, Ρώμη. Μαυσωλεῖο τῆς Κωνσταντίας, κόρης τοῦ Μ. Κωνσταντίνου, περὶ τὸ 350 μ.Χ. Κυκλοτερὴς στοά.

Εἰκ. 81ς. Ὁ Θόλος τοῦ Βράχου, τρίτος ιερώτατος χώρος τοῦ Ἰσλάμ, οἰκοδομήθηκε ἀπὸ τὸν Χαλίφη Abd al-Malik κατὰ τὸ 687-692 στὸ σημεῖο ἐπὶ τοῦ ὄρους Moriah ὅπου ἔκειτο ὁ Ναὸς τῆς Ἱερουσαλήμ. Ἀποτελεῖ συνέχεια τοῦ Ρωμαϊκοῦ καὶ Βυζαντινοῦ Μαυσωλείου-Rotonda.

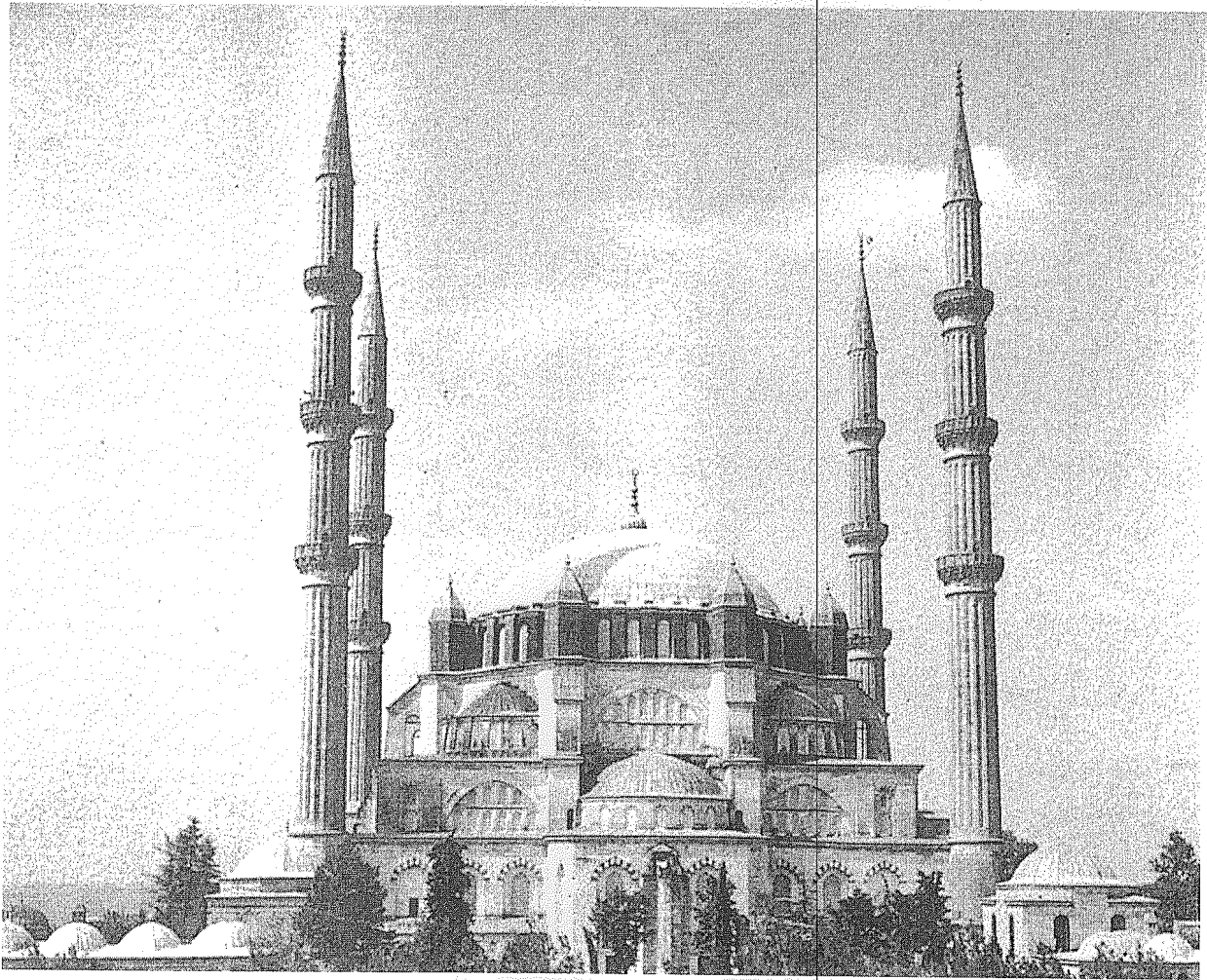
Στὴν εἰκόνα, φαίνεται ἡ ἐσωτερικὴ κυκλοτερὴς κιονοστοιχία ποὺ περιβάλλει τὸν βράχο μὲ τὸ ἀποτύπωμα τοῦ ποδὸς τοῦ Μωάμεθ.

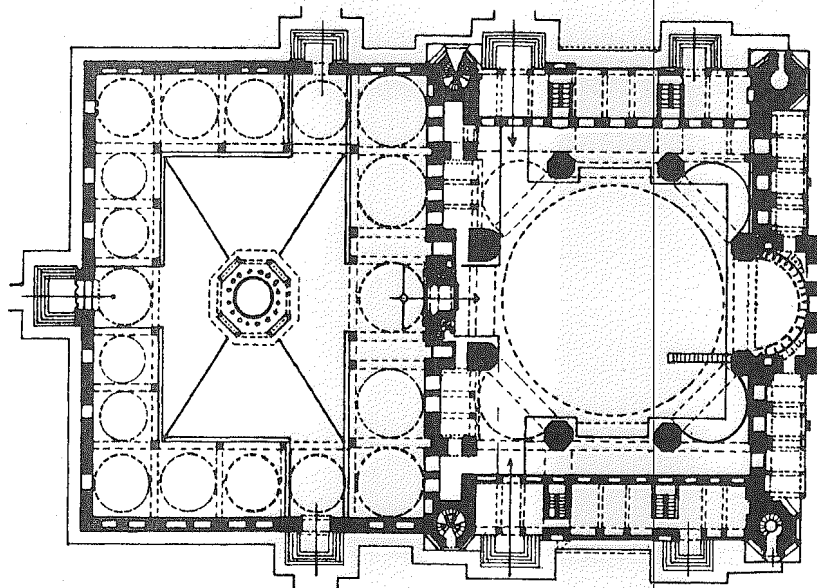

Εικ. 82. Τò κλασσικῆς ἀρμονίας Mihrab (ἅγια κόγχη) στὸ μικρὸ Τζαμι τοῦ Madrasa al-Firdaus.

Ὁ Madrasa al-Firdaus (Θρησκευτικὴ Σχολὴ τοῦ Παραδείσου) ἐκτίσθη τὸ 1223 νοτίως τῆς Aleppo, στὸ Συριακὸ Σάγμα, παρὰ τὴν Δυτικὴ Καμπὴ τοῦ Εὐφράτη, σὲ ἄμεση σχέσι πρὸς τὴν Ἀνατολίαν.

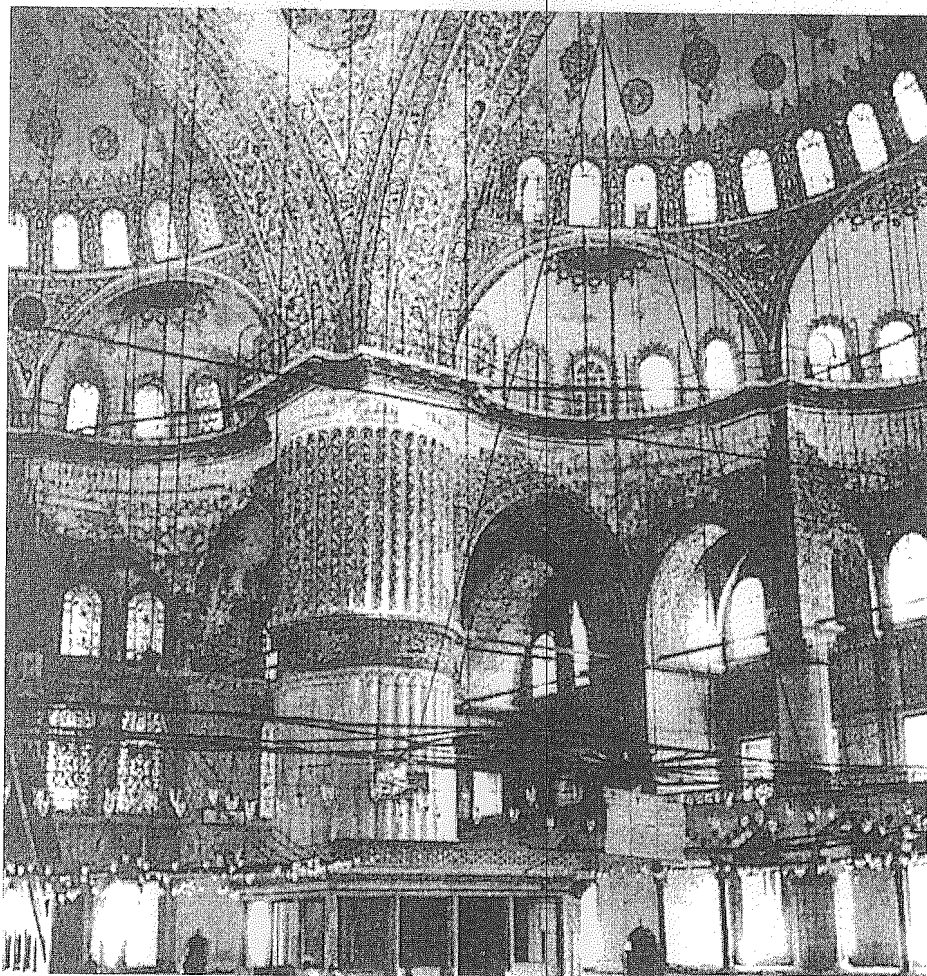

Εικ. 83. Τὸ Σελιμιέ Τζαμί, Ἀδριανούπολις, 1567-1574. Ἀριστούργημα τῆς Ὀθωμανικῆς Ἀρχιτεκτονικῆς, ἔργο τοῦ μεγάλου ἀρχιτέκτονος Σινάν. Τὸ ἀρχέτυπο τῆς Ἀγίας Σοφίας ἐν ἀναπτύξει κλασσικῆς ἁρμονίας.

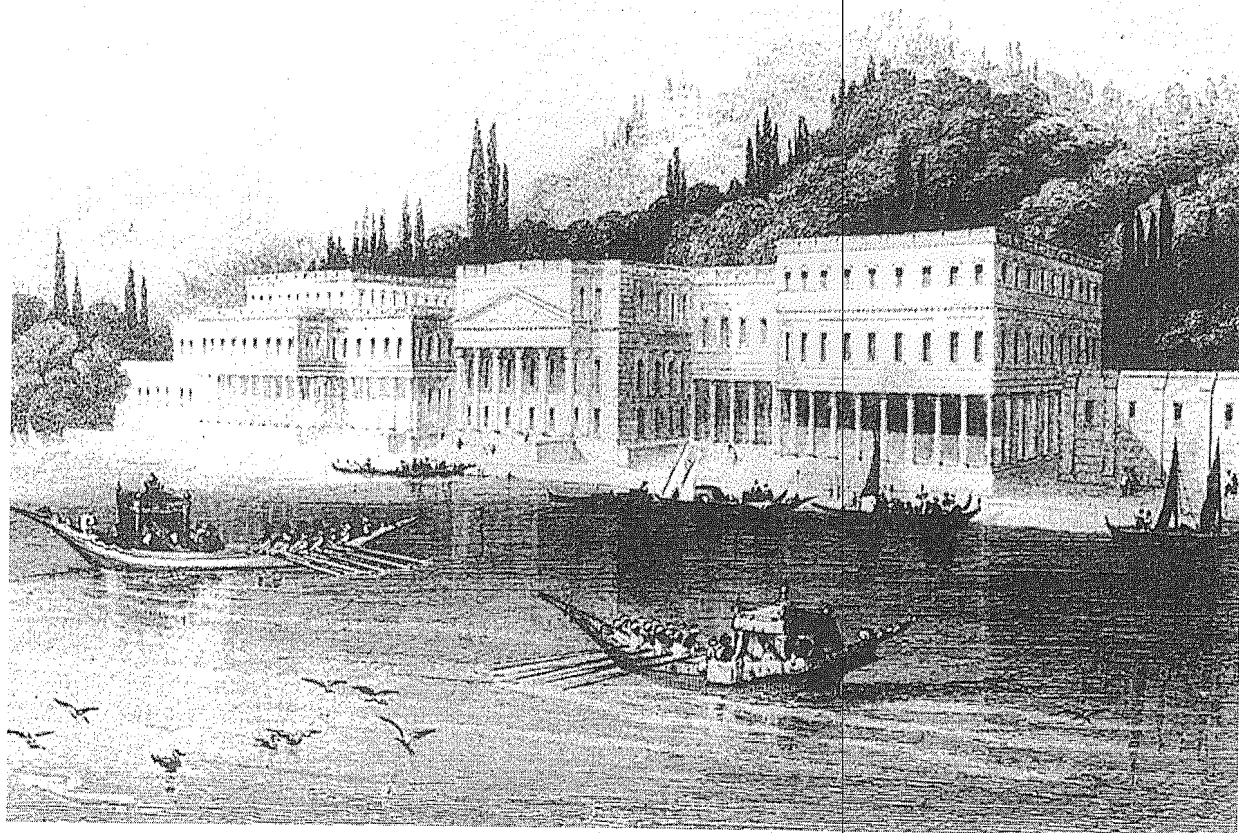

Εικ. 84. Σελιμιέ Τζαμί, κάτοψις.

Εικ. 85. Σουλτάν
 Ἀχμέτ Τζαμί, Τέ-
 μενος τοῦ Σουλτάνου
 Ἀχμέτ Α', Κωνστα-
 ντινούπολις. Ἐσωτε-
 ρικό. Τὸ Τζαμί οἰκο-
 δομήθηκε τὸ 1609-
 1616 ἀπὸ τὸν ἀρχι-
 τέκτονα Μωχάμμεντ
 Ἀγά ἱμπν Ἀμπτ ἄλ-
 Μου ἰν, ἕως μαθητὴ
 τοῦ Σινάν. Ἡ φυσικὴ
 ἀνυψωτικὴ τάσις τοῦ
 χώρου ἐκφράζει τὸν
 ὑπουράνιο Κόσμο
 στὴν θεία πληρότητά
 του.

Εικ. 85a. Νεόδμητο
 Τζαμί στὸ Ἰκόνιο.
 Τὸ Βυζαντινὸ πνεῦμα
 ἐν πλήρει δημιουρ-
 γικῇ ζωῇ.

Ελκ. 86. Τὰ Ἀνάκτορα Dolma-Bagtsche στὸν Βόσπορο, Κωνσταντινούπολις, οἰκοδομηθέντα ἐπὶ Σουλτάνου Ἀμπντοῦλ Μετζίτ (1839-1861) μετὰ τὸν Κριμαϊκὸ Πόλεμο.

